

RADOVI NA JAVNIM POVRŠINAMA - IMPROVIZACIJE

UVOD

Kod radova na javnim površinama nailazi se kontinuirano na takva privremena gradilišta koja se - u nezadovoljavanju nekih elementarnih kriterija sa stajališta zaštite izvoditelja, a naročito prolaznika po svojim tehničkim, ali i kulturalnim aspektima - mogu odrediti kao svojevrstne improvizacije. To je osnovano u pogledu njihovog napuštanja kao nepovoljnih rješenja s obzirom ne samo na propise, već i norme življenja u zajednici.

IMPROVIZACIJE

Improvizacije su općenito neplanirani spontani postupci. U uređivanju i opremanju prostora i njegove uporabe događaju se najčešće prilikom neočekivanih i očekivanih nepovoljnih situacija (posljedice udesa, elementarnih nepogoda, požara itd). Ima ih i zbog privremenog ili djelomičnog učinka i/ili dojma. Improvizacije su kratkoročne, ali znaju biti i dugotrajne. Ciljano one mogu biti nadomjestak, zamjena, privid, a i doprinos. Katkada su neizbježne, ali pojavljuju se i kao rutinska praksa. Izraz su, također, inteligentnog i nadahnutog snalaženja, natjecateljskog duha u rješavanju zadaća ili su samosvojni kreativni iskaz.

Improvizacije su postupanja i elementi tehničke i kulturne naravi u negativnom i pozitivnom značenju. Ne bi ih na djelu trebalo biti ondje gdje su radovi propisani i normirani. Ne bi bile ni dopuštene ako su rizične tijekom izvedbe ili kasnije.

Do njih ipak dolazi u uređivanju prostora, kao i kod radova na javnim površinama. Same sankcije ne bi bile primjerene bez tumačenja o razlozima i posljedicama improvizacija te promjene stavova i ponašanja sudionika.

Kako prepoznati improvizacije u uređivanju i izgradnji prostora (što se ponajviše odnosi na komunalne djelatnosti, promet i građenje)?

PRIVREMENI RADOVI I GRADILIŠTA NA JAVNIM POVRŠINAMA

Radovi na javnim površinama koji se poduzimaju kao mali ili zamašni zahvati (popravci nekoliko kvadrata završnog sloja, servisiranja signalizacije, obrezivanje krošanja, prekopi na kolnicima i pješačkim površinama, infrastrukturne i građevne rekonstrukcije čitavih ulica i dijelova grada) još uvijek su i poligoni improvizacija.

Kažemo: «još uvijek» - jer su pojave (za koje se ovdje rabi termin improvizacije) već dugogo-

dišnje. O pojavama koje se ponajviše tiču zaštite na radu, sigurnosti kretanja po terenu (gdje na radilištu ni nema uvijek razgraničenja radnog područja i područja kretanja prolaznika i namjernika) bilo je već riječi (u povodu i na primjeru radova u Zagrebu) i na stranicama časopisa «Sigurnost» (Kritovac, 1995.). Stanje se tijekom nekoliko godina – naročito sa stajališta građani na koji je ne, htio ne htio, uključen kao sudionik izvođenja radova i kvalitete njihove izvedbe - nije bitno promijenilo i poboljšalo iako bi to već sama regulativa zahtijevala.

Prvenstveno se to odnosi na važeći Pravilnik o zaštiti na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima, i to osobito čl. 3. (mjesto rada, radni okoliš), čl. 11. (koordinator), čl. 13. (faza izvođenja radova), čl. 15. (obavješćavanje radnika) i čl. 16. (savjetovanje i sudjelovanje radnika).

Obilježja i značajke uočenih primjera

Zašto veći broj primjera tijekom 2008. godine (uočenih u Zagrebu) izvođenih u središtu grada Zagreba i na frekventnim mjestima (Trg kralja Tomislava blizu Glavnog kolodvora i tramvajskih postaja, Trg bana Jelačića, Ilica, npr.) kvalificirati kao improvizacije? Uočeni primjeri po upotrijebljenim elementima i pretpostavljenim relacijama izvođača, poslodavca i investitora imaju obilježja improvizacija. Ima li bitne razlike između npr. postavljanja starih stolica, letvi i drugih predmeta kojima stanari obilježavaju i osiguravaju određeni prostor ispred kuće/stana kako bi time zapriječili tuđe očekivano i neočekivano parkiranje, istovarivanje i sl. od karakterističnog načina »ograđivanja» manjih privremenih gradilišta na javnoj, odnosno javnoprometnoj površini kada se u zemlju zabijaju neobrađene i nezaštićene šipke armature, a između njih se ovjesi traka upozorenja (koja se uvijek niti ne odnosi na dotične radove). Vjetar obično otkloni dio traka tako da iz tla izviruju armaturene šipke. Ne mora ih se opaziti, ali se o njih može ozbiljno ozlijediti. Ovom prilikom ostajemo izvan pitanja cjelovitog uređenja takvog gradilišta koje može imati i druga obilježja defekata zaštite na radu, zaštite zdravlja i zaštite okoliša.

PRETPOSTAVKE O RAZLOZIMA STANJA

Usmjereno istraživanje pružilo bi odgovore - zašto takve situacije nastaju i zašto ih se tolerira. No, mogu se dati neke pretpostavke:

- Sudionici zahvata (od investitora do izvođača, koordinatora zaštite na radu), a i većina građana smatra uočene situacije normalnim, tj. da su prihvatljivo uobičajene kao spretna priručna rješenja gdje nema rizika i opasnosti, a čovjek ionako mora sam na sebe paziti i za ishode sam odgovarati. Ako bi se ta pretpostavka potvrdila, prisutno je precjenjivanje samoopažanja i samozaštite i sa strane radnika i sa strane građana. Zlorabio bi se i kriterij uobičajenosti ponašanja. Cinička bi primjedba bila - kako je zapravo dobro da gradilište izgleda i doima se zastrašujuće jer će ga tada prolaznici zaobilaziti. Ova pretpostavka o normalnoj pojavi čini se relevantnom i iz vlastitih iskustava (upozoravanja tijelima gradske uprave bez učinka, tj. očekivane promjene stanja) o konkretnim slučajevima.
- Daljnja se pretpostavka odnosi na nepoštovanje obveznog označavanja gradilišta, a i neobveznog. To se odnosi na opis i prikaz vrste radova, dopuštenje izvedbe, termine (dani i sati) izvođenja radova i na potrebne vizualne znakove i dinamičku signalizaciju, u slučaju potrebe i rasvjetu. Uredna identifikacija gradilišta nije vjerovatno mjesto za neprimjerene improvizacije. Na malim, tj. privremenim gradilištima (a takva se nađu često i kod «malih komunalnih akcija») u Zagrebu nema gotovo nikada identifikacije. Na licu mjesta ne zna se tko i što radi. Ne preuzimaju se dobri primjeri obilježavanja i uređivanja (i manjih) privremenih gradilišta (npr. iz Beča).
- I slijedeća pretpostavka čini se osnovanom: ne cijene se, ne traže i ne upotrebljavaju za izvođenje gotovi funkcionalni standardni ili nestandardni elementi koji po svojim tehničkim specifikacijama zadovoljavaju određene zahtijevane gra-

dilišne funkcije. Na primjer, umjesto zabijanja šipki od armatura, letvi ili sličnih improvizacija zbog ograničavanja/obilježavanja gradilišta valja se koristiti prenosivim elementima (stabilni na prevrtanje, prikladne visine i ergonomski oblikovani) s ušicom kroz koje se povezuju trake upozorenja i sl. Takvim elementima raspolaže se u Zagrebu i nisu nepoznanica (ovdje se ne navode konkretni izvođači, niti nositelji komunalnih djelatnosti koji upotrebljavaju takve elemente).

- Valja istaknuti iznimnu važnost za iznesenu problematiku članaka 15. i 16. navede-

nog Pravilnika koji se odnose na sociološke (edukacijske i komunikacijske) aspekte. Ne ostanu li samo slovo na papiru, otvara se putokaz dobrim promjenama.

LITERATURA

Kritovac, F.: Aspekti zaštite pri građenju na javnoprometnim površinama, *Sigurnost*, 37, 1995., 3, 263 –271.

Pravilnik o zaštiti na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima, N.N., br. 51/08.

dr. sc. Fedor Kritovac, Zagreb